
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARI UCHUN ELBEKNING YARATGAN DARSLIKLARI

*Saparova Shahlo Ramazonovna
Buxoro Davlat universiteti Pedagogik ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasi tayanch doktoranti,
TURON ZARMED Universiteti Pedagogik ta'lim va sport fakulteti
, Maktabgacha ta'lim va sport kafedrasi o'qituvchisi*

ELBEK'S TEXTBOOKS FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

*Saparova Shahlo Ramazonovna
Faculty of Pedagogical Education of Bukhara State University
Basic doctoral student of the Department of Primary Education
Methodology,
TURON ZARMED University Faculty of Pedagogical Education
and Sports
Teacher of the department of preschool education and sports*

УЧЕБНИКИ ЭЛЬБЕКА ДЛЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

*Сапарова Шахло Рамазоновна
Факультет педагогического образования Бухарского
государственного университета базовый докторант кафедры
методики начального образования,
Университет ТУРОН ЗАРМЕД Факультет педагогического
образования и спорта Преподаватель кафедры дошкольного
воспитания и спорта*

Annotatsiya: Bu maqolada jadid adabiyotimizning serqirra vakili Elbek (Mashriq Yunusov) va uning boshlang'ich sinf uchun yaratgan darsliklari yoritilgan. Shuningdek, ona tili va bolalar adabiyotining shakllanishida Elbek ijodini o'rgangan va asarlarini to'plab, tabdil qilib, nashr ettirgan olim, pedagog va tilshunoslarning nomlari keltirib o'tilgan.

Annotation: This article describes Elbek (Mashriq Yunusov), a prominent representative of our jadid literature, and his textbooks for the primary class. Also, the names of scientists, pedagogues and linguists who studied Elbek's works and collected, translated and published his works in the formation of mother tongue and children's literature are mentioned.

Аннотация: В данной статье рассказывается об Эльбеке (Маширике Юнусове), ярком представителе в нашей литературы жадидов, и его учебниках для начальных классов. Также упоминаются имена ученых, педагогов и языковедов, изучавших творчество Эльбека и собиравших, переводивших и издававших его труды в деле формирования родной и детской литературы.

Kalit soz'lar: *jadidlar, tadqiqotchilar, folklorshunos Amonov Ulug'murod to'plamlari, akademik Ortiqboy Abdullayev nutqi, "Til"she'ri, "Go'zal yozg'ichlar" o'qish kitobi, "Hunarsiz kishi o'limga yaqin" ertagi.*

Key words: *legends, researchers, collections of folklorist Amonov Ulug'murod, academician Ortiqboy Abdullayev's speech, poem "Til", reading book "Go'zal yozg'ichlar", tale "Hunarsiz kishi o'limga yaqin".*

Ключевые слова: *легенды, исследователи, сборники фольклориста Амонова Улугмурада, речь академика Ортикбая Абдуллаева, поэма "Тил", хрестоматия "Гўзал ёзгичлар", сказка "Хунарсиз киши ўлимга якин".*

Kirish. XX asr boshlari o'zbek adabiyoti o'zining boy va sarmazmun sahifalariga ega. Mahmudxo'ja Behbudiy, Sadridin Ayniy, Abdurauf Fitrat, Hamza Hakimzoda Niyoziy, Abdulhamid Cho'lpon singari iste'dodli shoir va yozuvchilar Yangi o'zbek adabiyotining tamal toshini qo'ydilar. Xalq og'zaki ijodi, jahon adabiyotining badiiy-estetik tajribalari asosida vujudga kelgan bu adabiyot paydo bo'lgan kundan boshlab xalqqa yetuk asarlar taqdim qila boshladi. Yuqorida nomlari zikr etilgan yozuvchi va shoirlar jahon adabiyotida mavjud roman, hikoya, qissa, drama, tragediya singari janrlarda o'zlarini sinab ko'rdilar. XX asrning 20-30-yillarida adabiyot maydoniga yangi-yangi ijodkorlar kirib keldilar. Oybek, Elbek, G'afur G'ulom kabilar shular jumlasidandir.

Fitratni o'ziga ustoz deb bilgan, Cho'lpon she'rlariga ergashib she'r yozgan shu davr ijodkorlaridan biri iste'dodli shoir va yozuvchi Elbek (Mashriq Yunusov)dir. U yangi o'zbek adabiyoti sahifalarini yoniq she'rlari, tarbiyaviy mazmun tashuvchi masallari, mahzun ruhdagi hikoyalari va bir necha dostonlari bilan boyitdi. Shuningdek, u til va adabiyoti o'qituvchisi, islohotchi pedagog sifatida ham alohida e'tirofga sazovor.

Adib ijodini Nurmuhammad Qobulov, Ahmad Aliyev, Tohir Qahhor, Ulug'bek Dolimov, Ulug'murod Amonov, taniqli adabiyotshunoslar Salohiddin Mamajonov, Sherali Turdiyev, Rahmatilla Inog'omov, Tohir

Qahhor kabilar va bir necha yosh tadqiqotchilar tomonidan u yoki bu darajada o'rganilgan. Bular ichida Tohir Qahhorning "Elbek ijodining chet ellarda o'rganilishi" nomli maqolasi kengqamrovligi bilan ajralib turadi.

Tarixshunos Haydarali Uzoqov Elbekning «Momaguldurak» to'plamini 1993-yilda, «Tanlangan asarlar»ni 1999-yilda chop ettirdi. Folklorshunos Ulug'murod Amonov ham «Armug'on yolqinlar» to'plamini 2017-yilda, «O'zbek folklorshunosligi xrestomatiyasi» to'plamini 2018-yilda nashr ettirdilar.

"Armug'on yolqinlar" to'plamida Elbekning 2 ta to'plami 1921-yildagi "Armug'on" va 1925-yilda nashr qilingan "Yolqinlar" to'plami arab yozuvidan amaldagi yozuvga tabdil qilinib tahlil qilingan.

Elbek Mashriq Yunusov 1898-yili Toshkent viloyati Bo'stonliq tumanining go'zal Xumson qishlog'ida kambag'al dehqon oilasida dunyoga kelgan. Biz ilmiy ekspeditsiya safarida Elbek ijodini o'rgangan xumsonlik professor akademik Ortiqboy Abdullayev, tovoqsoylik shoir Hamidulla Murodovlar bilan uchrashib Elbek haqida yana qimmatli ma'lumotlarga ega bo'ldik. Ortiqboy Abdullayevning quyidagi so'zlari qimmatlidir:

"Elbek qatag'on qurbonlarining katta vakillaridan biri, begunoh, hech qanday aybsiz qurbon qilinib, hayoti fojiali tarzda tamom bo'lgan shoir, folklorchi, pedagog olim va tilshunos sifatida o'zbek adabiyotida juda katta hissalar qo'shgan. U Cho'lpon, Fitrat, Abdulla Qodiriylarning qarddon do'sti, maslakdoshi sifatida bir vaqtda qamoqqa olinib, bir vaqtda tergov qiynoqlarini boshdan kechirgan. Bu jarayonda Abdulla Qodiriy otib tashlangan, Fitrat bilan Usmon Nosirni 12 yilga surgunga hukm qilinib, surgunda juda qiyinchiliklar bilan vafot etishgan. Lekin o'zbek adabiyotining rivojlanishida Elbekning munosib hissasi bor. Masalan Turkiyada Elbekni O'zbekistonning ikkinchi Cho'lponi sifatida ulug'lashadi. Katta shoir, mana shu Xumson qishlog'ida tug'ilib o'sgan, shu yerda ilgarigi ibtidoiy maktabda o'qigan va ta'lim olgan. Undan keyin qiyinchilik, muhtojliklar tufayli Toshkentga ketib, juda qiyinchiliklar bilan odamlar eshigida xizmatlar qilgan. Non topish og'ir bo'lgan zamonda Elbeklar Xumsondagi eng qashshoq odamlardan bo'lgan, yeri ham bo'lmagan, bog'i ham.

Shu va boshqa qiyinchiliklar bilan amallab jadidlar maktabiga kirib ta'lim olgan, bular haqida Naim Karimovning maqolasida batafsil yozilgan.

Keyinchalik, 1921-yillardan boshlab Elbek pedagogika bilim yurtlarida rahbar lavozimlardan biri sifatida ishlab O'zbekistonda maktab maoriflarining rivojlanishi uchun katta hissa qo'shgan. Uning

“Sovg’a” degan bolalar uchun, boshlang’ich sinf o’quvchilari uchun tuzgan darsligi o’n yillab, o’n martalab qayta-qayta nashr qilingan. Mashhur yozuvchimiz Pirmqul Qodirov “men maktabga borganimda birinchi o’qigan kitobim Elbekning “Sovg’a” kitobi, u odam g’oyaviy ustozlarimdan biri”, -deb menga bir necha marta aytib, juda xursand bo’lib yurardi”.

Ortiqboy Abdullayev, “O’zbekistonda xizmat ko’rsatgan madaniyat xodimi”, Filologiya fanlari nomzodi hamda O’zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a’zosi, Elbekning nomidagi maktab va bog’ uchun chin yurakdan kurashgan insondir.

Mashriq Yunusov Elbek bo’lib tanilishida Fitrat va u rahbarlik qilgan Chig’atoy gurungi tashkiloti muhim rol o’ynagan. Elbekning “Imlo masalasi”, “Yozuv yo’llari”, “Go’zal yozg’ichlar” kabi boshlang’ich sinflarning til va adabiyotni o’qitish metodikasiga oid darslik va o’quv qo’llanmalari hamda “Til” she’ri Chig’atoy gurungi dasturi asosida yozilgan edi.

Mungli qushim, sayrab-sayrab kel, anglat -
Kimlar erur turk tilini sotg’uvchi?
Bulbul kabi sayrab turg’on bu tilni
Uyalmayin bu o’lkadan otg’uvchi?!

Mungli qushim, ularni qo’y, sen sayra,
Turk tilining dong’in chiqar ko’klarga!
Qo’y ularni, ular yo’ldan ozsinlar,
El ichinda bo’sh-bo’g’ozlik sotsunlar.

Elbek mazkur she’ri bilan birgina o’zbek tilining qadriyatlarini emas, balki butun turkiy xalqlarning nufuzini qadrlamoqda ularning xususan ona tilimizning o’zga til, hokim tilning soyasida qolayotganidan ranjimoqda. Bu she’r Fitratning “Til” she’riga ergashib yozilgan va Elbek qatag’oniga sabab bo’lgan asarlaridan biri hisoblanadi.

Elbek boshlang’ich sinf zamonaviy ona tili va o’qish darsliklarining ilk muallifi bo’lib, 1920-yilda uning “Imlo masalasi” nomli asari bosmadan chiqdi. Boshlang’ich maktablar uchun yaratilgan bu qo’llanmada Elbek boshqa tillardan so’z olishda ona tilining o’ziga xos xususiyatlarini e’tiborga olishni, so’z olishning chegarasi bo’lishi kerakligini ta’kidlaydi. Unda muallif tilshunos-pedagoglar e’tiborini quyidagi muhim masalalarga qaratadi: “Endi biz qo’rqmaylik. Mumkin bo’lganicha, turkiycha yozganimiz kabi, yot so’zlarni-da, chog’li o’laroq o’z negizimiz ostiga olib boraylik. Biz bu to’g’ridagi

siylamaslikni (hurmatsezlikni), boshqalarni qo'yay, arablarning o'zlaridan o'rgangandik. Ular o'z tillarida bo'lmagan harflarni o'z harflari bilan yozganlari kabi ("g" o'rnida "j", "ch" yerida "s", general – jeneral, chin – sin kabi). Bu yo'l allaqancha yot so'zlar arab kiyimi, arab qolibida yoziladurgan bo'lib, o'z o'g'itlarini (shakllarini) yo'qotdilar: "geografiya" yerida "jug'rofiya" yozilgani kabi".

Darhaqiqat, bu tilshunoslik ilmining juda muhim qonuniyati edi: har qanday millat "yot so'zlar" (boshqa tillardan kirgan so'zlar)ni olgan vaqtda o'z artikulyatsiyasi (talaffuz qoidasi)ga moslashtiradi. Sho'rolar davrida tilshunoslikning mazkur qonuniyati, ayniqsa, rus so'zlarini qabul qilishda qo'pol ravishda buzilgan edi: majburiy ravishda o'zbek talaffuziga xos bo'lmagan "ц", "б" kabi harf belgilari ham kiritilgan edi. Elbek shu ma'noda, boshqa tillardan so'z olishda ona tilining o'ziga xos xususiyatlarini hamda tilshunoslikning umumiy qonuniyatlarini e'tibordan soqit qilmaslik kerakligini alohida ta'kidlaydi: "Shubhasiz, biz boshqa tillardan so'z olamiz va bunga qarshi bo'lish tilning tarixidan xabarsizlik bo'lar edi. Ammo so'z olishning chegarasi bo'lishi kerak va shu bilan birga, o'z tilining xususiyatini, uning o'sishi, rivojlanish yo'llarini ham ko'zda qattiq tutish kerak".

E'tibor bering: bu talabi bilan Elbek rus shovinistlarining til sohasidagi siyosati (kirill imlosiga o'tishdan ancha oldin) ildiziga bolta urgan edi. Bu davr mutafakkirlari mustamlakachi siyosatdonlarning lotin yozuvini o'rganib ulgurmasdanoq xalqimizni kirill imlosiga o'tkazish rejasidan bexabar edilar.

Elbekning ushbu "Imlo masalasi" asari yangi imlo qoidalarini ishlab chiqishda va ona tilidan maktablar uchun darslik va o'quv qo'llanmalari yaratishda o'z davrida nazariy asos vazifasini bajardi. Shuni ham alohida ta'kidlash kerakki, hozirda ham yangi yozuv tizimiga o'tishimizda, yangi imlo qoidalarini ishlab chiqishda bu asarning ahamiyati beqiyos. Elbek yangi imloning mukammal hamda xato va kamchiliklardan xoli bo'lishini istab, tanqidchilarni, tilshunoslarni munozarada faol ishtirok etishga da'vat etdi: "Belgilidurkim, dunyoda bo'lg'on har bir ishning yaxshigina negiz olib, bir yo'sin ostig'a kiruvi uchun ko'b tanqidchilar tomonidan tanqid etiluvi yoxud bir necha tuzatuvchilar tomonidan yaxshi tekshirilib, maydong'a otiluvi kerak bo'ladi. Busiz maydong'a otilg'an bir ishning, albatta, kamchilik yerlarining bo'lishi mumkindur. Shuning uchun boshqa kimsalarning tomonidan ko'riluvchi va tanqid etilib, uning buzuq yerlarini tuzatib beriluvi o'rinlidir. Yolg'izgina ko'rib, uning ishlovchisiga "barakalla" desa yoxud jimjitgina qolib ketmoq kelishmaydur. Bu choqda ishlovchining ishig'a ko'mak beruv emas, unga zararni istagangina bo'ladi".

Elbek 1923-yili “Boshlang‘ich maktabda ona tili” o‘quv-uslubiy qo‘llanmasini yaratdi. Aytish mumkinki, asar ona tili va adabiyot o‘qitish metodikasi bo‘yicha birinchi uslubiy qo‘llanmadir. Asarda muallif metodika ilmining amaliy masalalari bilan bir qatorda, o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini o‘stirish masalasiga pedagogika va metodika ilmining birlamchi va o‘ta mas‘uliyatli vazifasi sifatida qaraganligining guvohi bo‘lamiz: “Ulug‘ bir vazifa – bolag‘a tuzuk tarbiya berish uchun uni go‘zal adabiyot bilan tanishtirish ham bolani tushunib, uqub o‘qishg‘a o‘rgatish kerakdur”, deb yozadi Elbek.

Asar muallifi Mashriq Yunusov maktablarda ona tili va adabiyotini o‘qitish masalasiga ustozlari kabi millatning hayot va mamoti masalasi sifatida qaradi: “Bir elning maktabin tirgizaturg‘on narsa u elning ona tilisidir. Tili bo‘lak el turi bo‘lak maktab izlaydur. Bir elning maktabi o‘sha elning negiziga qurulg‘on bo‘lmog‘i tegishdur. Chindan u shunday bo‘ladur. Biroq bir elning tarixida turli sabablar bilan el maktabi bir davrlarda onasidan ayrilib yetim bo‘lib qolishi mumkindur. Shunday davr biz – o‘zbeklar maktabi(ning) boshidan-da kechdi, to‘g‘risi, endi kechib turibdur”.

Ayniqsa, mustamlaka zanjirlari yanada tarang tortilayotgan, milliy til va milliy ma‘naviyatga, millatning buyuk mutafakkirlari asarlariga nigilistik, bepisandlik avjiga chiqqan 1920–1930-yillarda bunday so‘zlarni aytish katta jasorat edi. 1922-yilda Elbek Fotih Sayfiy bilan hamkorlikda boshlang‘ich maktablar uchun “O‘zbekcha o‘qish kitobi” darsligini yaratdi. Unda Elbekning o‘zbek mumtoz adabiyotining daho ijodkorlari haqida o‘quvchilarbop maqolalari qatorida “Navoiy” maqolasi ham berilgan. Unda muallif o‘tmish madaniy merosga bepisandlik ustuvor bo‘lib turgan bir paytda Alisher Navoiyning xalqimiz, jahon ma‘naviyati taraqqiyotiga qo‘shgan buyuk hissasini o‘quvchilarga to‘la yetib boradigan uslubda izohlab bergan.

1921-yilda ona tili grammatikasiga oid darslik “Yozuv yo‘llari. Birinchi bo‘lak. Boshlang‘ich maktablarning 2,3,4-bo‘lim o‘qug‘uvchilari uchun saboqlik” nomi bilan nashrdan chiqdi. Bu o‘zbek tili grammatikasi va o‘zbek tilidan darslik yaratishdagi dastlabki qadam edi. (Muhammadamin Faxriddinov. Turkcha qoida. 1913)

“Yozuv yo‘llari” darsligi bugungi kundagi savod o‘rgatishda qo‘llanadigan darsliklarimiz bilan mushtarak bo‘lib unda 11 saboq, 10ta qoida, 10ta topshiriq, misollar, so‘rog‘lar hamda 5ta eskartishlar keltirilgan.

Elbek «Go‘zal yozg‘ichlar» to‘plamini 1925-yilda nashr ettirib, uning muqovasiga “Boshlang‘ich maktablarning 4nchi bo‘limlari uchun tuzilgan o‘qish kitobidir” deb yozilgan. Unda o‘quvchining

yoshi, bilim darajasini, dunyoqarashini hisobga olgan. Cho'lponning "Oydin kechalarda" hikoyasi bu to'plamda ikkinchi bor nashr etilgan va Elbek tomonidan ba'zi so'zlarga o'zgartirishlar kiritilgan. Masalan "hamma" o'rnida "barcha", "qalbini" so'zlari o'rnida "yuragini" kabi.

"Go'zal yozg'ichlar" darsligining 1925-yil nashr qilingan arab yozuvidagi shakli Elbekning quyidagi so'zlari bilan boshlangan:

"Go'zal yozg'ichlar" otli bu asarning bosilib maydong'a chiqq'aniga hali ko'p vaqt o'tmadi yolg'iz ikki oy vaqt o'tdi. Ikkigina oy orasida, olti ming nusxa bosilg'on bir kitobning tarqab tugalishi, chindanda sevinarlik bir ish!

Biz bu kitobning ko'p tarqalishin ko'rar ekan, elimizning kitobga bergan ahamiyat va e'tiborlarini ko'z oldig'a keltirib sevinmasdan o'ta olmadiq. Chindanda sevinarlik bir ish.

Bu kungi, elimizda boshlang'on ilmga ko'ngil qo'yish va qiziqish kelgusida bir kitobning ikkinchi bosilishin emas, balki o'nlab va elliklab bosilishig'a yo'l ochadi.

Bu yog'dan biz juda quvong'an va tinchig'anmiz".

Elbek "Go'zal yozg'ichlar" o'qish kitobida Cho'lpon, Fitrat, Abdulla Avloniy va boshqalarning sara asarlaridan namunalar keltirgan. Shuningdek, o'zining "Qo'zg'al", "Kuchsizlar dunyosi", "Alanga", "Ko'klam chog'ida yaproqlar", "Erk qizig'a", "Ot ila odam", "Mozor", hamda turmush o'rtog'i Muborak Yunusovanning "Tuyg'unoy" nomli asarlari berilgan.

Ayniqsa kitobdagi Abdulla Avloniyning "Hunarsiz kishi o'limga yaqin" hikoyasi oradan 1 asr o'tib 2020-yil nashr etilgan A.Shojalilov, S.Matchonov va boshqalar boshchiligidagi 4-sinf o'qish kitobida "Hunarsiz kishi o'limga yaqin" ertagi, 2-sinf ona tili va o'qish savodxonligi darsligida "Hunarning foydasi" rivoyati nomi bilan berilgan hamda «Hunarmand shahzoda» o'zbek multifilmi ishlangan.

Afsuski, keyinroq mazkur darslikka kiritilgan deyarli hamma ijodkorlar, shu jumladan, tuzuvchisi Elbek ham ma'shum qatag'on qurboni bo'ldilar.

Xulosa. Bolalar ruhiyatini nozik his qilgan shoir, pedagog Elbek o'zbek bolalar adabiyotining shakllanishi va rivojlanishiga ulkan hissa qo'shdi, o'nlab bolalarbop she'rlar, masallar to'plamlari, xalq og'zaki ijodi yo'llarida dostonlar yaratdi. Yirik adabiyotshunos, tilshunos olim, yozuvchi va pedagog Ashurali Zohiriy juda to'g'ri ta'kidlanganidek: Shoir Elbek xalq mulki, og'zaki adabiyotini xalqdan olish va xalqqa qaytadan yetkazishda el tilining tushunarli ta'sirlaridan ko'p foydalangan, el bolalar adabiyotida masalchilikni yaratgan katta san'atkordur.

Atoqli pedagog, shoir, yozuvchi va folklorshunos olim Mashriq Yunusov-Elbek ijodining avj pallasiga ko'trarilayotgan bir davrda 1937-yilning 13-avgustida dahshatli qatag'on mashinasi uni ham o'z komiga tortdi. Elbek 1942-yilda sobiq sho'ro davlatining eng chekka va eng sovuq o'lkasi-Magadannning Kolimo jazo lagerlaridan birida o'pka shamollashi kasaliga uchrab hayot bilan vidolashdi.

Shoir o'zi yashagan talato'p zamonda bir narsani orzu qilgan edi:

Yozganim she'rlar kelajakdagi
Haqiqiy she'rimga yo'l ochsa edi,
She'rim quyosh kabi porlab yurtimga
Kuchli nurlarini bir sochsa edi.

Bugun uning istaklari ro'yobga chiqmoqda. "She'r uchun kuygan", "yurak she'rini dili bilan tuygan" millatsevar, erksevar shoirning bolalar uchun yozgan she'rlari quyosh kabi yurtiga, vataniga nur sochmoqda.

Istiqlol, mustaqillik uning ruhi pokini, o'lmas asarlarini ona xalqiga qaytardi, u tug'ilib o'sgan Bo'stonliq tumanining markazi G'azalkentda "Elbek bog'i" majmuasi tashkil etildi, uning muhtasham haykali qad ko'tardi. Shoirning "Armug'on" masallar to'plami e'lon qilindi, eng sara asarlarini o'z ichiga olgan "Tanlangan asarlar"i ijodkorning 100 yilligi munosabati bilan 1999-yilda nashr etildi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. U.S.Amonov, Sh.R.Saparova. The mother tongue textbook of the primary school in Elbek's interpretation. ACADEMICIA. An International Multidisciplinary Research Journal. Vol.11, Issue 6, June 2021. Impact factor: SJIF 2021=7,492. p-403. <https://saarj.com>

2. Xudoyberdiyev J. "Tahrirchi Cho'lponmi yoki Elbek?" Milliy tiklanish. 1996.12-mart.

3. Amonov U.S. "Elbek. Armug'on yolqinlar". Toshkent. "Turon zamin ziyo" 2017. 55 bet.

4. Amonov Ulugmurod Sulstonovich. "Noviye grani tvorcheskogo naslediya Elbeka". "Til va adabiyot ta'limi" jurnali. 2020-yil. 4-son. 62-63-betlar.

5. H.Uzoqov. "Istiqlol yo'lida uzilgan navo". Kitobda : Elbek . Momaguldirak. Toshkent: "Cho'lpon", 1993-yil, 132-140-b. Yana: H.Uzoqov. Erk yo'lida erksiz ketgan fidoiy. Kitobda: Elbek Tanlangan asarlar. Toshkent: "Sharq", 1999 -yil, 2-20-betlar.

6. Shahlo SAPAROVA. "The classification of Elbek poems in 5 directions". "Pedagogik mahorat" jurnali. 2021-yil, dekabr. 175-177-betlar.ped_mahorat@umail.uz

7. Sh.R.Saparova. “Ham ijodkor, ham murabbiy”. “Tafakkur va talqin” Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman to‘plami. Buxoro-2021. 1593-1597-betlar.

8. Amonov U. S. O‘qish darslarida maqol janridan foydalanish usullari va ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.53. 34.124 US

9. SAPAROVA SH.R. “Elbekning boshlang‘ich sinf darsliklarini yaratishdagi xizmatlari (ona tili va o‘qish darsliklariga oid materiallari asosida) BuxDU. 5A111701–Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang‘ich ta’lim) mutaxassisligi bo‘yicha magistr akademik darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya(Ilmiy rahbar:f.f.f.d.(PhD), dotsent, Amonov U.S.) Buxoro – 2022.

10. U.S.Amonov, Sh.R.Saparova. “FILOLOG OLIM, MUALLIM, BOLALAR SHOIRI ELBEK” Boshlang‘ich va maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini oshirish muammolari: innovatsiya, raqamli texnologiyalar va xalqaro tajribalar» xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari. 2022-yil 13-14-may. 363-bet. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6568979>